

Др Невена Петрушић,*
Редовна професорка Правног факултета,
Универзитет у Нишу
Косана Бекер*

ОРИГИНАЛАН НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrgfni1775049P

UDK: 347.191:342.72/.73

Рад примљен: 19.06.2017.
Рад прихваћен: 09.07.2017.

ДИСКРИМИНАЦИЈА ПРАВНИХ ЛИЦА: ФЕНОМЕНОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И ПРАВНА ЗАШТИТА**

Апстракт: У раду је анализирано право правних лица на недискриминацију и заштиту од дискриминације, у контексту општих начела људских права и специфичних карактеристика самог феномена дискриминације која се врши према правним лицима. У првом делу рада укратко је размотрен правни субјективитет правних лица и указано је на домете и лимите њихове заштите од дискриминације на домаћем и међународном нивоу. Други део рада посвећен је феноменолошким карактеристикама дискриминације правних лица. Посебна пажња посвећена је личним својствима на којима дискриминација правних лица може бити заснована. У том контексту размотрено је да ли правна лица могу бити дискриминисана само на основу личних својстава сопствене правне личности или и на основу личних својстава својих чланова.

Кључне речи: људска права, правна лица, дискриминација, правна заштита од дискриминације, лична својства.

1. Увод

Савремени систем људских права заснован је на идеји о слободи, урођеном достојанству и неотуђивим правима која припадају свим људским бићима. На том основу изведено је начело једнакости и забрана дискриминације људи на основу њихових личних својстава, као што су националност, вера, пол, инвалидитет, родни идентитет, политичко уверење или било која друга лична особеност. Зато су начело једнакости и забрана

* nevena@prafak.ni.ac.rs

* kosana@beker.rs

** Коауторски допринос Невене Петрушић резултат је рада на пројекту бр. 179046: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

дискриминације¹ „две стране исте медаље“ и „срж целокупног концепта људских права“ (Пауновић, Кривокапић, Крстић, 2007: 137). Као људско право, једнакост има карактер „потпорног права“, јер је услов уживања других људских права, али је оно временом еманциповано и прерасло у самостално људско право – право на недискриминацију (Маринковић, 2012: 40).

Иако је идеја људских права тесно везана за појединце (физичка лица), они су упућени на заједницу у којој живе и многа права могу да остваре само у заједници са другима. Један израз тог заједништва јесте колективно уживање људских права, као и признавање колективних права појединим групама,² којима се чува њихов посебан идентитет, али која у крајњем служе правима припадника тих група. Друштвена природа људи подстиче их да се удружују и заједнички остварују циљеве које појединачно не би могли да остваре. Као један од правних модалитета тог удруживања настају правна лица – посебни ентитети који поседују сопствени правни субјективитет независан од субјективитета њихових чланова. У складу са принципом универзалности људских права, поједина права из корпуса људских права, она чија природа то допушта, уживају и правна лица (Петрушић et al., 2016: 34). Тако правним лицима, баш као и физичким, припада право на углед (пословну репутацију), право на имовину, право на приватност, право на удруживање и др.

Правна лица су титулари и права на недискриминацију. Суштина дискриминације огледа се у недозвољеном разликовању заснованом на неком личном својству, као што су раса, националност, пол, сексуална оријентација, инвалидитет и друге личне особености. Највећи број заштићених личних својства иманентан је људским бићима, па би дискриминација правних лица могла да изгледа бесмислено, с обзиром

---

1 О односу начела једнакости и забране дискриминације, шире: Маринковић, Т., Правна и суштинска једнакост – концептуална разграничења, у: Судска грађанскоправна заштита од дискриминације, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија, 2012, стр. 41

2 Иако свако право има колективну димензију, колективна права су посебна категорија људских права. Ради се о правима трајног карактера, која су усмерена на очување идентитетских разлика између група. У литератури се наводи да колективна права претпостављају постојање групе [...] као јединственог корпоративног ентитета са одговарајућим моралним статусом који је „логички предуслов“ и претходи интересима и правима групе“ [...]. (Јовановић, 2008: 101). Мада колективна права истичу посебан идентитет групе, она у крајњем служе правима појединих припадника групе. Наиме, према доминантном либералном схватању, колективна права служе остваривању и очувању права појединаца, па зато не смеју бити оправдање за групу да на основу њих одлучује о правима појединаца (Fleck, 2001: 11).

на то да правна лица немају пол, националност, инвалидитет и друга лична својства. Због тога је потребно размотрити специфичности које се тичу самог феномена дискриминације јер оне утичу и на обим заштите од дискриминације ове категорије правних субјеката. У том контексту посебну пажњу заслужује питање која и чија лична својства могу бити основ за дискриминацију правних лица.

Преглед литературе у области антидискриминационог права показује да ова питања нису била предмет шире пажње и да специфичности које се јављају у погледу дискриминације и заштите од дискриминације правних лица нису у довољној мери истражена и теоријски елаборирана. Један од узрока слабог интересовања за ова питања лежи у чињеници да правна лица много ређе траже заштиту од дискриминације у односу на физичка лица,³ а неким међународним форумима надлежним за разматрање случајева дискриминације уопште немају приступ. У настојању да постагнемо ширу научну и стручну расправу о специфичностима заштите правних лица од дискриминације, овај рад посветиле смо теоријским и практичним проблемима који извиру из специфичних карактеристика дискриминације правних лица. Циљ рада је да се евидентирају и сагледају основне феноменолошке карактеристике неједнаког третмана правних лица и укаже на изазове у пружању правне заштите у случајевима њихове дискриминације.⁴

2. Заштита правних лица од дискриминације

2.1. Правни субјективитет правних лица

Правна лица су једна од правних форми удруживања људи ради остваривања циљева које појединачно не би могли да остваре. Иако постоје различите теоријске дефиниције правних лица,⁵ опште је прихваћено да

3 Према подацима из годишњих извештаја Повереника за заштиту равноправности, проценат притужби које су овом независном телу поднела правна лица у просеку износи око 4% (1,3% у 2013. 8,7% у 2014. 2,5% у 2015. 5,4% у 2016. Годишњи извештаји Повереника. Retrieved 1. June 2017 from <http://ravnopravnost.gov.rs/izvestaji/>.

4 Имајући у виду циљ рада, предмет разматрања нису законска овлашћења организација које се баве заштитом људских права, односно права одређене групе лица, као и синдиката да покрећу поступке за заштиту од дискриминације појединаца и група лица. Наиме, организацијама, односно синдикатима је ово овлашћење признато не ради њихове сопствене заштите од дискриминације, већ заштите лица, односно група за чија се права залажу.

5 У правној теорији још увек нема сагласности о правној суштини правног лица. Присталице негаторске теорије одбацују појам правног лица, полазећи од става да су појединци (физичка лица) једини реални правни субјекти и да су правна лица само

су основни и заједнички елементи правних лица, без обзира на њихов организациони и својински облик, *организациона самосталност*, која подразумева да правно лице према трећим лицима иступа као посебан правни субјекат (спољна самосталност) и да је самостално у односу на своје осниваче и чланове (унутрашња самосталност), *имовинска самосталност* – поседовање посебне имовине различите од имовине оснивача и чланова, *циљ*, који мора бити у складу са законом и моралом друштвене заједнице, као и *признање правног субјективитета* од стране правног поретка (Попов, 1997: 39–44).

Правна лица су посебне правне личности и имају своју самосталну правну егзистенцију, која је јасно раздвојена од правне егзистенције њихових оснивача и чланова, тако да воде свој „самосталан правни живот“ (Станковић, Водинелић, 1996: 72). Правни поредак признаје правни субјективитет различитим врстама правних лица,⁶ при чему их подвргава и различитом правном режиму у погледу услова оснивања, делатности и др. Упркос разликама, свим правним лицима призната је правна и пословна способност, што им омогућава да ступају у приватноправне и јавноправне односе и стичу права и обавезе.

2.2. Право правних лица на недискриминацију: домети и лимити

Данас је сасвим неспорно да су правна лица титулари људских права чија природа то допушта, иако сам термин „људска права“ асоцира на физичка лица као њихове „природне“ бенефицијаре. Сагласно принципу универзалности људских права, она припадају *свакоме*: појединцима (физичким лицима), социјалним групама, као и правним лицима. У пракси Европског суда за људска права (ЕСЉП) евидентан је тренд да се поједина права која се традиционално везују за физичка лица, признају и правним лицима. Тако је, нпр., ЕСЉП „динамичним тумачењем“ правних појмова садржаних у Европској конвенцији за заштиту људских права и слобода (ЕКЉП),⁷ коју сматра „живим инструментом“, правним лицима признао многа права која се традиционално везују за појединце, као што је право

правна фикција. Теоретичари који признају реалност правних лица дају различита објашњења суштине правних лица (органска теорија, теорија правне реалности, теорија установе и др.). Шире, видети: (Ковачевић-Куштримовић, Лазић, 2008: 154–157; Станковић, Водинелић, 1996: 99–100; Попов, 1997: 36–39).

6 Привредна друштва, удружења, установе, задужбине, фондације, фондови и др., од којих су нека јавноправне природе, нека делују у домену приватног права, а нека су мештовитог карактера. О различитим врстама правних лица, детаљно: (Ковачевић-Куштримовић, Лазић, 148–154).

7 „Службени гласник СЦГ“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр.

на поштовање приватног живота,⁸ а у случају повреде права гарантованих конвенцијом досуђује правним лицима и накнаду нематеријалне штете.⁹

Као и физичка лица, и правна лица су титулари (људског) права на недискриминацију, које обавезује сваког и подразумева дужност државе да правним лицима обезбеди делотворну заштиту од дискриминације. Право на недискриминацију правних лица црпи свој смисао у разлозима због којих се правна лица оснивају. Удруживањем, појединци се саглашавају да посредством правног лица учествују у привредном, друштвеном или политичком животу. Иако тако створено правно лице ступа у правне односе независно од својих чланова, забраном његове дискриминације, право обезбеђује гаранције да ће правно лице бити у могућности да ефективно и под једнаким условима остварује своје циљеве. Сагласно томе, пружањем правне заштите правном лицу изложеном дискриминацији, пружа се заштита колективном интересу чланова правног лица, који би у противном остао незаштићен.

Нема никакве сумње да су у домаћем антидискриминационом праву правна лица титулари права на недискриминацију и да једнако као и физичка лица имају право на ефикасну заштиту од дискриминације. Принцип једнакости и недискриминације прокламован у чл. 21 Устава

---

8 У предмету *Case of Société Colas Est and others v. France*, представка бр. 37971/97, одлука од 16. 7. 2022. ЕСЉП заузео је став да израз „*domicile*“ који се користи за означавање дома у француској верзији текста члана 8 Европске конвенције има шире значење од енглеске речи „*home*“, те да обухвата и пословни простор. Зато, по схватању ЕСЉП, гаранције које пружа чл. 8 ЕКЉП у погледу поштовања приватног живота обухватају и „право на поштовање седишта, филијале и осталих просторија компаније“.

9 Суд је временом проширивао и примену одредбе чл. 41 ЕКЉП којом је прописано да суд може да одреди правично задовољење оштећеној странци због повреде неког права гарантованог конвенцијом или протоколима. Накнада материјалне штете досуђивана је правним лицима дуги низ година, док је накнада нематеријалне штете први пут досуђена 1999. године правном лицу (политичкој партији), као компензација због фрустрације коју су чланови и оснивачи партије претрпели као последицу кршења права на слободу удруживања (Видети: *Case of freedom and democracy party (ÖzdeP) v. Turkey*, представка бр. 23885/94) пресуда од 8. 12. 1999. Retrieved 1. June 2017 from). Ово је био случај у којем је накнада нематеријалне штете досуђена правном лицу, али је основ за накнаду штете, у ствари, била штета коју су претрпела физичка лица, чланови и оснивачи правног лица. Међутим, недуго затим је суд је досудио накнаду нематеријалне штете правном лицу због повреде права на правично суђење из члана 6, став 1 ЕКЉП, а ова накнада штете досуђена је правном лицу, независно од чланова и/или оснивача (*Case of Comingersoll S.A. v. Portugal*, представка бр. 35382/97, пресуда од 6. 4. 2000. Retrieved 1. June 2017 from [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["696439"\],"itemid":\["001-58562"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)).

Републике Србије¹⁰ односи се на све правне субјекте.¹¹ Сама садржина уставне норме о забрани дискриминације, у чијој су формулацији употребљени изрази „*сви*“, „*свако*“, недвосмислено упућује на закључак да је забрана дискриминације универзалне природе и да су титулари права на недискриминацију и физичка и правна лица, као и социјалне групе. Такав приступ има и Закон о забрани дискриминације, којим је у чл. 4 прописано: „*Сви су једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства,*“ а у чл. 3 да „*Свако има право да га надлежни судови и други органи јавне власти Републике Србије ефикасно штите од свих облика дискриминације*“. Сам израз „*свако*“, односно „*лице*“ законски је прецизиран прописивањем да се њима означава онај „*ко борава на територији Републике Србије или на територији под њеном јурисдикцијом, без обзира на то да ли је држављанин Републике Србије, неке друге државе или је лице без држављанства*“, али и свако „*правно лице које је регистровано, односно обавља делатност на територији Републике Србије*“.

Сви механизми намењени заштити од дискриминације у унутрашњем праву доступни су и правним лицима, која могу покренути парницу за заштиту од дискриминације,¹² поднети притужбу Поверенику за заштиту од дискриминације,¹³ као и пријаву због кривичних, односно прекршајних дела са елементом дискриминације,¹⁴ а овлашћени су и на подношење уставне жалбе због дискриминације.¹⁵

10 „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006. У чл. 21 под рубромом „забрана дискриминације“ прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, као и да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

11 Сама садржина уставне норме о забрани дискриминације, у чијој су формулацији употребљени изрази „*сви*“, „*свако*“, недвосмислено упућује на закључак да је забрана дискриминације универзалне природе и да су титулари права на недискриминацију и физичка и правна лица, као и социјалне групе.

12 У члану 41, ст. 1 ЗЗД прописано је да *свако* ко је повређен дискриминаторским поступањем има право да поднесе тужбу суду.

13 Према члану 35 ЗЗД, лице које сматра да је претрпело дискриминацију подноси Поверенику притужбу писмено или, изузетно, усмено у записник, без обавезе плаћања таксе или друге накнаде.

14 О кривичноправној и прекршајној заштити од дискриминације, видети: (Миладиновић: 2016: 144–171)

15 Према одредбама члана 83 Закона о Уставном суду („Сл. Гласник РС“, бр. 109/2007, 99/2011, 18/2013 – одлука УС, 103/2015 и 40/2015 – др. закон) право на изјављивање уставне жалбе признато је „*сваком*“, али из услова за изјављивање уставне жалбе

Када је реч о праву правних лица на недискриминацију и заштиту од дискриминације пред међународним форумима успостављеним међународним уговорима о људским правима, ситуација је различита.

Универзални међународни уговори о људским правима засновани су на индивидуалистичком концепту људских права, као природних и неотуђивих права појединаца, а сама забрана дискриминације има различиту природу. У неким међународним уговорима она је искључиво „потпорно право“ јер се односи само на она људска права и слободе које међународни уговор гарантује.¹⁶ Међутим, већина УН уговора о људским правима гарантује право на недискриминацију и као самостално људско право које важи у погледу свих права која државе уговорнице признају правним субјектима.¹⁷ Ипак, када је реч о подношењу индивидуалних представки уговорним телима због кршења права гарантованих међународним уговорима о људским правима, активна легитимација призната је појединцима, а не колективитетима. Тако представку Комитету за људска права, који је установљен Пактом о грађанским и политичким правима, могу упутити само лица која су жртве кршења права, тј. која су лично и директно погођена, при чему то у њихово име могу учинити и невладине организације. С обзиром на то да се правна лица не квалификују као титулари права које овај уговор гарантује,¹⁸ не могу се јавити ни као

произлази да то мора бити лице коме је оспореним актом повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода, тј. титулар људског или мањинског права и слободе зајамчене Уставом, односно лице о чијем се праву, обавези или на закону заснованом интересу оспореним актом одлучивало. Неспорно је да уставну жалбу могу изјавити физичка лица, правна лица, као и колективитети, ако су титулари Уставом гарантованих права и слобода (Шире: Симовић, 2012: 203–223). Иако се у процесном праву овлашћење на покретање поступка уобичајено назива процесном легитимацијом, у литератури се овлашћење на подношење уставне жалбе понекад назива и „жалбеном способношћу“ (Стојановић, 2016: 232). Овај израз није сасвим адекватан јер није реч ни о каквој посебној способности, већ правном овлашћењу.

16 Тако Пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, 7/1971) у чл. 2, ст. 2 ограничава забрану дискриминације само на права која су њиме гарантована.

17 Пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године садржи несамосталне (зависне) одредбе (енг. *dependent provision*) којима се забрањује дискриминација у погледу поштовања људских права зајамчених овим Пактом (чл. 2 и 3), али и самосталну (независну) одредбу (енг. *free-standing*) којом је прописана обавеза држава да законом забране дискриминацију у уживању свих права и обезбеде једнаку и ефикасну заштиту од дискриминације по основу било ког личног својства (чл. 26) (Раичевић, 2017: 25). Метод забране дискриминације путем самосталних и несамосталних одредби о забрани дискриминације примењен је и у другим међународним уговорима.

18 Такав став Комитет је експлицитно изразио у многим својим одлукама: *A newspaper publishing company v. Trinidad and Tobago*, Comm. 360/1989, par. 3.2 (company); HRC,

подносиоци представке (Van Kempen, 2010: 2–3). С друге стране, није допуштено ни апстрактно оспоравање правне норме, политике или праксе којима се крше права гарантована Пактом о грађанским и политичким правима (*actio popularis*) (Раичевић, 2016: 40). Зато правна лица немају приступ Комитету за људска права.

Европска конвенција о људским правима садржи несамосталну одредбу о забрани дискриминације у погледу уживања права и слобода који су њоме гарантовани (чл. 14),¹⁹ а који могу припадати и физичким и правним лицима. Поље примене забране дискриминације проширено је Протоколом бр. 12, којим је дискриминација забрањена у погледу сваког права које закони државе уговорнице гарантују правним субјектима (чл. 1),²⁰ чиме је право на недискриминацију добило статус самосталног људског права. Када је реч о заштити људских права пред ЕСЉП, иако је чл. 34 ЕКЉП активна легитимација призната физичким лицима, невладиним организацијама и групама лица који тврде да су жртве повреде права зајемчених конвенцијом или протоколима уз њу, ЕСЉП је проширио појам невладиних организација на сва правна лица, осим оних која су носиоци јавноправних овлашћења.²¹ Да би представка правног лица била прихватљива, поред општих услова за прихватљивост представке, правно лице, као и физичко лице, мора бити жртва кршења неког права гарантованог конвенцијом и њеним протоколима, односно мора бити директно погођено неком радњом или

View of 6 April 1983, *J. R. T. & the W. G. Party v. Canada*, Comm. 104/1981, par. 8(a) (political party); HRC, View of 9 April 1981, *Hartikainen v. Finland*, Comm. 40/1978, par. 3. Наведено према: (Van Kempen, 2010: 2).

19 Члан 14 гласи: „Уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза с неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус“.

20 Према пратећем објашњењу уз Протокол 12, заштита од дискриминације пружа се у случајевима дискриминације у погледу уживања било ког права гарантованог националним прописима, као и права које се може извести из јасне обавезе органа јавне власти према националном праву, тј. када је орган јавне власти према националном праву дужан да се понаша на одређени начин; у ситуацијама када јавна власт врши дискреционо овлашћење, као и приликом било ког другог деловања или неделовања органа јавне власти. Шире: (Krstić, Marinković, 2016: 101; Раичевић, 2016: 47–48).

21 У литератури се наводи да такав став ЕСЉП оправдава и енглеска верзија Конвенције „која предвиђа да Европски суд може примити, између осталог, индивидуалну представку од било ког лица (*from any person*), не прецизирајући да ли је оно физичко или правно“, иако „француски изворник Конвенције, с друге стране, изричито наводи да било које физичко лице (*toute personne physique*), поред невладиних организација и других група лица, има право подношења представке. Својом праксом Суд је синхронизовао обе званичне верзије Конвенције“ (Krstić, Marinković, 2016: 40).

пропуштањем, јер ни Европски суд за људска права не прихвата апстрактне представке (Krstić, Marinković, 2016: 41; Раичевић, 2016: 51).

У пракси ЕСЉП заштита правних лица од дискриминације установљена је у погледу остваривања одређених права цркава и верских заједница. У случајевима Католичке цркве у Грчкој и Румунији²² суд је утврдио повреду члана 14 у вези са чланом 6 конвенције, због дискриминаторних препрека при остваривању права на приступ правди.²³ Такође, у случају Јеховиних сведока против Аустрије²⁴, суд је утврдио повреду члана 14 у вези са чланом 9 конвенције, због дискриминације у вези са различитим пореским третманом цркава и верских заједница.²⁵

У европском антидискриминационом праву нема посебних одредаба које се односе на правна лица, осим у Директиви 2000/43/ЕЗ о примени принципа једнаког третмана без обзира на расно или етничко порекло (тзв. Расна директива)²⁶. Овом директивом се од држава чланица Европске уније захтева да успоставе судски и/или управни поступак којим ће се омогућити жртвама расне дискриминације да траже заштиту и задовољење (чл. 7, ст. 1), као и да обезбеде да удружења, организације и друга правна лица која имају правни интерес да државе поступају у складу са одредбама ове директиве, могу да покрену ове поступке у име подносиоца представке или као подршка подносиоцу представке, уз његову/њену сагласност (чл. 7, ст. 2)²⁷. Иако је Расном директивом правним лицима омогућено подношење представке само у име одређене жртве дискриминације, имајући у виду да се захтева сагласност жртве, то не значи да државе не могу прописати

---

22 Case of Canea Catholic Church V. Greece, представкабр. 25528/94, пресуда од 16.12.1997 Retrieved 5. June 2017 from [23 Извештај о борби против дискриминације на основу религије, Парламентарна скупштина Савета Европе, документ бр. 12788 од 10. новембра 2011. године, Tudor Panțigu, известилац Комитета за правна питања и људска права, Retrieved 1. June 2017 from <https://www.strasbourgconsortium.org/content/blurp/files/Combating%20all%20forms%20of%20discrimination.pdf>.](http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&key=31838&portal=hbkm&source=external&table=285953B33D3AF94893DC49EF6600CEBD49;Affaire Paroisse Greco-Catholique Sâmbata Bihor s. Roumanie, представка бр. 48107/99, пресуда од 12. 4.2010 Retrieved 5. June 2017 from .</p></div><div data-bbox=)

24 Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria, представка бр. 40825/98, пресуда од 31. 7. 2008. Retrieved 1. June 2017 from [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["40825/98"\],"itemid":\["002-1986"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

25 Извештај о борби против дискриминације на основу религије, op.cit.

26 Директива о расној једнакости (2000/43/ЕЗ), Official Journal L 180, 19. 7. 2000.

27 Written comments of the Open Society Justice Initiative in the European Court of Human Rights Application No. 53461/15 – Kósa v. Hungary od 20. oktobra 2016. године, Retrieved 1. June 2017 from

повољније услове од оних прописаних директивом.²⁸ У том смислу, Суд правде ЕУ утврдио је да одредбе члана 7 Расне директиве нису препрека државама чланицама да омогуће организацијама да покрећу судске или управне поступке без услова да морају да поступају у име одређене особе или у случају немогућности проналажења особе која је жртва дискриминације.²⁹ У досадашњој својој пракси Суд правде ЕУ је у неколико случајева утврдио дискриминацију правних лица.³⁰

3. Феноменологија дискриминације правних лица

Од самог настанка³¹ па све до престанка, правна лица могу бити изложена разноврсним облицима непосредне и посредне дискриминације. Дискриминација правних лица обухвата широк спектар дискриминаторских активности, како у приватној, тако и у јавној сфери друштвених односа. Као и дискриминација која се врши према физичким лицима, и дискриминација правних лица огледа се у њиховом недозвољеном разликовању заснованом на неком личном својству, а може бити директна (непосредна) или индиректна (посредна).³² Имајући у виду општи појам непосредне дискриминације,³³ до непосредне дискриминације правних лица долази када се према правном лицу неједнако (неповољније) поступа, због његових личних својстава, у односу на поступање према другом правном лицу у

---

28 *Ibid.*

29 *Ibid.* Case C-54/07, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racisme bestrijding v. Firma Feryn VN*, [2008] ECR I-5187 од 10. јул 2008, пара. 27.

30 У предмету C-17/03 – *VEMW and Others (Vereniging voor Energie, Milieu en Water and Others v. Directeur van de Dienst uitvoering en toezicht energie, ECLI:EU:C:2005:36* суд је утврдио да додела преференцијалног приступа прекограничној мрежи за пренос електричне енергије предузећу које је претходно имало монопол на тржишту, на основу уговора који су закључени пре либерализације тржишта представља дискриминацију забрањену Другом директивом о интерном тржишту струје. Retrieved 1. June 2017 from <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-17/03/> Такође, у предмету C-385/12 – *Hervis Sport- és Divatkereskedelmi (Hervis Sport- és Divatkereskedelmi Kft. v Nemzeti Adó- és Vámhivatal Közép-dunántúli Regionális Adó Főigazgatósága, ECLI:EU:C:2014:47)* суд је заузео став да опорезивање које је неповољније за предузећа која су повезана у групу предузећа основаних у другој држави чланици, представља индиректну дискриминацију на основу седишта предузећа. Retrieved 1. June 2017 from <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=147342&doclang=EN>.

31 До дискриминације може да дође и приликом самог оснивања правног лица. Међутим, у том случају дискриминацији су изложени оснивачи, а не само правно лице.

32 Детаљно о непосредној и посредној дискриминацији: (Петрушић et al., 2016: 41–55); (Тасић, 2016: 29–34); (Павловић, 2012: 158–181).

33 Члан 6 ЗЗД.

аналогној ситуацији, које то својство нема (упоредник – *comparator*). Када је у питању посредна дискриминација³⁴ правних лица, до ње долази када неко неутрално правило, критеријум или пракса правно лице са одређеним личним својством ставља у неповољнији положај у односу на друго правно лице у аналогној ситуацији, које то лично својство нема.³⁵

Анализа могућих случајева дискриминације правних лица показује да феноменологија дискриминације правних лица није битно различита од феноменологије дискриминације физичких лица, иако могу постојати извесне специфичности. Као и дискриминација која се врши према физичким лицима и групама лица, и дискриминација према правним лицима може бити извршена тако што се правном лицу ускраћује неко право које је другим правним лицима доступно, или му се неко право ограничава, а другим правним лицима се признаје у пуном обиму, или се правно лице ставља у гори положај тиме што се другим правним лицима даје првенство, тј. нека привилегија. Нема суштинских разлика ни у погледу начина извршења дискриминације према правним лицима: она може бити извршена чињењем или пропуштањем, предузимањем неке фактичке или правне радње, говором, гестикулацијом и сл., онако како се врши и према појединцима (Весић-Антић: 2012: 28–30).

Генерално посматрано, правна лица могу бити жртве свих облика непосредне и посредне дискриминације, чак и оних за које се на први поглед може чинити да могу бити извршени само према физичким лицима. Тако, говор мржње³⁶ који садржи поруке мржње или нетрпељивости може бити уперен према самом правном лицу. Пример таквог облика дискриминације пружа случај отварања Фејсбук странице „Стоп куповини хрватских производа”, на којој је била постављена слика једног од маркета трговинског ланца „Идеа” са натписом „Не купуј овде! Не финансирај геноцидну државу Хрватску!”.³⁷ Ипак, жртве неких посебних случајева дискриминације³⁸ по природи ствари могу бити искључиво физичка лица, јер само она могу бити субјекти односа у оквиру кога долази до дискриминације. Такав је случај

---

34 Члан 7 ЗЗД.

35 Код директне дискриминације ради се о различитом (неповољнијем) поступању, док се код индиректне дискриминације не разликује само поступање, већ се разликују последице, које су несразмерно неповољније у односу на одређеног појединца или групу (тзв. дискриминаторни ефекат) (Arnardóttir, 2012: 3).

36 Члан 11 ЗЗД.

37 Видети: Raste netrpeljivost Srba i Hrvata, Retrieved 1. June 2017 from <http://www.vesti.rs/Facebook/Raste-netrpeljivost-Srba-i-Hrvata.html>.

38 Посебни случајевим дискриминације регулисани су у чл. 15–28. Шире: Бекер, 2012: 201–217).

са сексуалним узнемиравањем, сегрегацијом у образовању, нарушавањем једнаких могућности за заснивање радног односа и другим посебним случајевима дискриминације који су инхерентни физичким лицима. Могло би се рећи да су физичка лица „ексклузивне жртве“ дискриминације само када је у питању дискриминација која се тиче оних права, односно оних односа чији су ексклузивни титулари, односно субјекти.

Правно лице може бити жртва поновљене, продужене и вишеструке (укрштене) дискриминације – дискриминације по основу два или више личних својстава, као и других тешких облика дискриминације, као што је, нпр., дискриминација извршена од стране органа јавне власти или у поступцима пред органима јавне власти.³⁹ Исто тако, правно лице може бити изложено виктимизацији,⁴⁰ тј. непријатностима и проблемима због тога што је затражило заштиту од дискриминације, на сличан начин на који виктимизацију могу трпети и физичка лица.

За правилну примену прописа о забрани дискриминације правних лица од изузетне важности је да се дискриминација самог правног лица јасно разграничи од дискриминације чланова правног лица. Тако, нпр., ако би предузећу било ускраћено учешће у поступку јавне набавке због тога што је његов власник лице ромске националности, у питању би била дискриминација предузећа. Ако би, међутим, лицу ромске националности запосленом у том предузећу радник обезбеђења забранио да уђе у зграду и преда документацију предузећа ради учешћа у поступку јавне набавке, у питању би била дискриминација запосленог, а не самог предузећа. Правно лице има право на заштиту од дискриминације ако је оно само непосредна жртва дискриминације, а не и када је дискриминација извршена према његовим члановима.⁴¹

Дискриминацију правног лица треба разликовати и од дискриминације корисника услуга правног лица. Тако, нпр., ЗЗД забрањује дискриминацију васпитних и образовних установа које обављају делатност у складу са законом и другим прописом, као и лица која користе или су користили услуге ових установа у складу са законом.⁴² Уколико би конкурсом као услов за заснивање радног односа било прописано да кандидат има завршен државни правни факултет, тиме би били дискриминисани кандидати који су завршили приватне правне факултете и само би они били овлашћени

---

39 Члан 13 ЗЗД.

40 Члан 9 ЗЗД.

41 У пракси ЕСЉП правним лицима се у неким ситуацијама дозвољава обраћање Суду и када наступају у име својих чланова (Krstić, Marinković, 2016: 41).

42 Чл. 19, ст. 3 ЗЗД.

да траже заштиту од дискриминације, а не и приватни правни факултети чији су бивши студенти изложени дискриминацији.

4. Примена теста дискриминације у случајевима дискриминације правних лица

У погледу спровођења теста дискриминације, тј. испитивања да ли одређено поступање према правном лицу представља дискриминацију,⁴³ не постоје битне разлике у односу на тест дискриминације који се примењује када је у питању дискриминација извршена према физичким лицима, односно групама лица. Оно што у пракси може представљати одређену потешкоћу јесте проналажење адекватног (стварног или хипотетичког) упоредника, а то, по природи ствари, мора бити правно лице у аналогној ситуацији. Приликом проналажења упоредника мора се узети у обзир да међу правним лицима постоје велике разлике и да се њихов правни статус у великој мери разликује. Тако је правни режим који важи за предузећа потпуно различит од правног режима који важи за установе или удружења. Зато је упоредник, по правилу, правно лице које има или сличан правни статус, сличне циљеве, делатност, као и друге карактеристике које има и наводно дискриминисано правно лице.⁴⁴

Треба, међутим, имати у виду да у неким ситуацијама постављање услова за остваривање права правних лица који се тиче неког њиховог статусног обележја може представљати дискриминацију, у ком случају се као упоредник мора јавити правно лице које има сасвим други статус у односу на правна лица која тај услов не испуњавају. Ако би се, нпр., у огласу за продају расходовних машина навело да право учешћа на лицитацији имају само акционарска друштва, тиме би била дискриминисана правна лица која имају другу правну форму (ортачка друштва, командитна друштва,

---

43 Забрана дискриминације не искључује свако прављење разлике, већ само прављење оних разлика за које не постоји објективно и разумно оправдање. Зато се приликом испитивања да ли је дискриминација извршена, примењује тест дискриминације, који је развио ЕСЉП, а прихваћен је и у српском праву. Овај тест је различит код непосредне и посредне дискриминације. Шире о тесту дискриминације (Петрушић et al., 2016: 56–57).

44 Тако, на пример, уколико би маркетиншка агенција одбила захтев невладине организације која се бави правима ЛБГТ популације да изради промотивни материјал којим се промовишу истополне заједнице, упоредник би била нека друга невладина организација која се не бави правима ЛБГТ особа, а којој је маркетиншка организација пружила ову врсту услуга.

друштва са ограниченом одговорношћу)⁴⁵ јер за постављање оваквог услова не би постојало објективно и разумно оправдање. Било би, међутим, допуштено да се право учешћа на конкурс за финансирање пројеката за промоцију људских права у локалној заједници призна само невладиним организацијама које се тиме баве, а не и правним лицима основаним ради стицања добити.

5. Лично својство као основ дискриминације правних лица

Једна од битних карактеристика дискриминације јесте да је њен основ увек неко лично својство – стварно или претпостављено. Уколико неједнак третман није заснован на личном својству, није реч о дискриминацији, већ се евентуално ради о неком другом противправном поступању.

Лично својство се обично дефинише као лично обележје лица које одређује његов физички, психолошки, духовни, економски или друштвени идентитет (Павловић, 2012: 143). У међународним и националним антидискриминационим прописима именују се различита лична својства. Тако се у чл. 14. ЕСЉП наводе следећа лична својства: пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза с неком националном мањином, имовно стање и рођење. Ова лична својства су именована и у чл. 1 Протокола 12. У ЗЗД именовано је чак 19 личних својстава.⁴⁶ Ни у међународним уговорима ни у домаћим законима листа личних својстава није затворена, тако да практично свако лично својство које дефинише идентитет лица може бити основ за недопуштено разликовање.

Анализа личних својстава показује да су она веома разноврсна: нека се тичу личних особености које су по природи ствари везане за људско биће, па их једино појединци (физичка лица) могу имати. Тако здравствено стање, сексуална оријентација, родни идентитет, генетске особености представљају карактеристике инхерентне физичким лицима. Нека лична својства су такве природе да их може имати и правно лице, какав је случај

---

45 Члан 8 Закона о привредним друштвима („Сл. гласник РС“ бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015)

46 Лична својства именована у чл. 2, ст. 1, тач. 1 ЗЗД јесу: раса, боја коже, преци, држављанство, национална припадност или етничко порекло, језик, верска или политичка убеђења, пол, родни идентитет, сексуална оријентација, имовно стање, рођење, генетске особености, здравствено стање, инвалидитет, брачни и породични статус, осуђиваност, старосно доба, изглед и чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама.

са државном припадношћу правног лица,⁴⁷ његовим боравиштем, имовним стањем и осуђиваношћу.

Нема никакве сумње да правна лица могу бити дискриминисана на основу својстава своје сопствене правне личности, а то су она која чине објективне елементе самог правног лица и део су његовог идентитета, као што су припадност одређеној држави, седиште, врста делатности, организациони облик, тип својине и др. Свако од ових обележаја може потенцијално бити основ дискриминације. Тако, нпр., у поступку јавне набавке који спроводи општинска управа правно лице чији је седиште на подручју друге општине може бити дискриминисано јер је предност неоправдано дата правном лицу са седиштем на територији општине која спроводи поступак јавне набавке. Основ дискриминације може бити повезан са циљем и програмом који правно лице остварује и сл.⁴⁸

Ако би правним лицима била обезбеђена заштита од дискриминације само када су дискриминисана на основу личних својстава која се искључиво тичу њихове правне личности, она свакако не би била свеобухватна јер правна лица немају пол, расу, родни идентитет, инвалидитет, генетска обележја, као ни многа друга лична својства иманентна физичким лицима. У вези са тим поставља се питање може ли дискриминација правних лица бити заснована и на личним својствима његових чланова, тј. лица која чине персонални супстрат правног лица.

Пракса још није дала одговор на ово питање. Домаћи судови нису били у прилици да се о њему изјашњавају јер се процесуирани случајеви дискриминације односе на дискриминацију физичких лица. Повереник за заштиту равноправности је у једном предмету разматрао основаност притужбе групе грађана која формално нема статуса правног лица али је као политичка организација учествовала на парламентарним изборима. У притужби је било наведено да је дискриминација заснована на „политичкој

---

47 У теорији се говори и о држављанству и националности правних лица, која посебан значај има у међународном приватном праву (Stanivuković: 2003: 435–436).

48 У једном таквом случају поступао је Повереник за заштиту равноправности. Наиме, удружење грађана, у чијем је власништву геј магазин, поднело је притужбу против једног позоришта због ускраћивања прес материјала за најављену представу. Захтев удружења за достављање прес материјала одбијен је са образложењем „да им реклама у том смислу не би одговарала и да би представа добила значење које нису хтели да пласирају“. Повереница за заштиту равноправности стала је на становиште да је оваквим поступањем позориште ставило у неједнак положај геј магазин у односу на друге медије, и на тај начин извршило акт непосредне дискриминације на основу сексуалне оријентације. Мишљење бр. 07-00-649/2013-02 од 20. 1. 2014. Retrieved 6. June 2017 from <http://ravnopravnost.gov.rs/prituzba-r-i-c-protiv-pozorista-b-b-zbog-diskriminacije-po-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-informisanja/>.

припадности". У мишљењу које је поводом овог случаја дала, повереница је указала да дискриминацији по основу „политичке припадности“, тј. по основу припадања, односно неприпадања политичкој странци могу бити изложена само физичка лица, а не сама политичка странка. Када је реч о дискриминацији на основу политичког убеђења, повереница је стала на становиште, позивајући се на став ЕСЉП у предмету *Kokkinakis против Грчке* из 1993. године⁴⁹, да „политичко убеђење (као и вероисповест), представља резултат интелектуалног и духовног процеса и чини део идентитета особе, па, као такво, представља лично својство које је, по природи ствари, везано за појединце/ке, тј. физичка лица“, да [...] „Када су у питању политичке странке, као и други облици политичког организовања, они могу бити изложени неједнаком третману на основу политичких убеђења, упркос томе што је политичко убеђење, по природи ствари, иманентно физичким лицима“. По мишљењу поверенице, [...] иако се политичко убеђење, као основ дискриминације, везује за физичка лица, тако да политички ентитети које ова лица стварају објективно не могу имати политичко убеђење, ипак, саме политичке организације, односно други облици политичког организовања могу бити дискриминисани на основу политичких убеђења својих чланова, јер би им, у противном, било ускраћено право на заштиту од дискриминације по основу овог личног својства.“⁵⁰

Нема никакве сумње да политичке странке, као посебна категорија правних лица, могу бити дискриминисане на основу политичких убеђења, јер оне управо и настају удруживањем грађана који деле исту политичку идеологију, тежећи да је што више прошире (Лукић, 1981: 41). Дискутабилно је, међутим, да ли се у случају дискриминације политичке странке на основу политичких убеђења ради о дискриминацији на основу политичког убеђења њених чланова, или о дискриминацији на основу политичке идеологије саме странке, тј. система одређених идеја и уверења за које се политичка странка залаже, а који чине објективни елемент њеног политичког идентитета. Стога, да би се заузео став о могућности дискриминације правног лица на основу личних својстава његових чланова, потребно је анализирати случај дискриминације правног лица који је заснован на личном својству члана правног лица, које није ни у каквој вези са елементима идентитета самог правног лица. Може ли, нпр., предузеће бити дискриминисано у поступку јавне набавке који спроводи управа општине у којој је на власти одређена политичка

49 *Kokkinakis v. Greece*, представка бр. 14307/88, пресуда од 25. 5. 1993, став 31.

50 Мишљење бр. 07-00-94/2014-02 од 11.9.2014. Retrieved 6. June 2017 from <http://ravnopravnost.gov.rs/prituzba-gg-d-protiv-m-m-zbog-diskriminacije-na-osnovu-politickog-ubedenja-u-oblasti-delovanja-u-politickoj-stranci/>.

странка по основу политичке припадности његовог власника, који у јавности наступа као опозициони лидер? Може ли удружење новинара бити дискриминисано у погледу приступа информацијама на основу јавно исказаних и општепознатих политичких уверења свог председника?

Уколико би се пошло од чињенице да је правно лице посебна правна личност, и да је, као такво, самостално у односу на своје чланове, одговор на наведено питање био би негативан, из чега би следио закључак да се правном лицу може пружити заштита од дискриминације само ако је дискриминисано на основу карактеристика сопствене правне личности. Чини се, међутим, да би у потрази за одговором требало имати у виду чињеницу да правно лице чине појединци, његови чланови, који у правном лицу имају различите улоге: неки су оснивачи, неки њиме руководе, неки га заступају, а неки се јављају као његови запослени. Иако правна лица имају свој „самостални живот“, независан од живота својих чланова, ти „животи“ се сусрећу и преплићу. Лично својство неког од чланова правног лица (нпр. оснивача или заступника) може бити „пренето“ и на правно лице и постати део његовог идентитета са којим се појављује на друштвеној и правној позорници. Сагласно томе, и негативне последице које наступају због поседовања одређеног личног својства (стварног или претпостављеног) од стране члана правног лица могу такође бити „пренете“ на само правно лице. У том смислу дискриминација којој је правно лице изложено на основу личног својства својих чланова била би специфичан вид пренесене (асоцијативне) дискриминације, аналогно асоцијативној дискриминацији физичких лица, којој су изложена лица која немају заштићено лично својство, али су родбинским или другим блиским везама повезана са лицем које га има.⁵¹

Фактичка је чињеница да лично својство члана правног лица може да утиче на друштвену позицију и однос органа јавне власти и појединаца према самом правном лицу, што укључује могућност да због личног својства неког свог члана правно лице буде изложено неједнаком третману. Није тешко замислити каквим све облицима непосредне и посредне дискриминације може бити изложено предузеће чији је власник албанске националности у граду у коме у органима јавне власти и међу

---

51 У литератури се овај облик дискриминације назива „трансферисаном“ дискриминацијом јер се последица поседовања неке карактеристике „пренеси“ на друго лице (Honeyball, 2007: 2) Retrieved 5. June 2017 from <https://ore.exeter.ac.uk/repository/bitstream/handle/10036/15933/honeyball4.pdf?sequence=2>. Према чл. 2, ст. 1, тач. 1 ЗЗД, до дискриминације долази и када је лице дискриминисано због личних својстава члана своје породице, односно због своје блиске повезаности са лицем које има одређена лична својства.

становништвом доминирају припадници већинског народа, имајућу у виду дубину етничке дистанце према припадницима албанске националне мањине и њихову предиспозицију за дискриминацију.⁵² Негирање могућности да дискриминација према правним лицима буде извршена на основу личних својстава његових чланова значило би негирање стварности и игнорисање друштвених димензија дискриминације. Практични ефекат таквог приступа огледао би се у сужавању могућности за остваривање правне заштите од дискриминације, на коју правна лица имају право.

Иако се на први поглед може чинити да могућност дискриминације правних лица на основу личних својстава њихових чланова изазива додатне тешкоће у погледу спровођења теста дискриминације, то, у суштини, није тачно. Околност да је наводна дискриминација правног лица заснована на личном својству његовог члана (нпр. оснивача) није препрека да се тест дискриминације подједнако успешно примени и изведе правилан закључак о томе да ли је до дискриминације дошло, имајући у виду све околности конкретног случаја. То важи и када је реч о доказивању дискриминације. Тешкоће које се јављају у вези са доказивањем узрочно-последичног односа између личног својства и неједнаког поступања према правном лицу подједнако су комплексне и не зависе од тога да ли је дискриминација заснована на личним својствима самог правног лица или на личним својствима његовог члана.⁵³ Правило о прерасподели терета доказивања поуздан је правни инструмент за њихово превазилажење.

Имајући у виду да су начело једнакости и забране дискриминације „јемство против арбитрарних аката власти и поштовања других основних права“ (Маринковић: 2012: 40), чини се да не постоје разлози због којих би правним лицима требало ускратити заштиту од дискриминације када је она заснована на личном својству њихових чланова. Штетне последице таквог приступа у крајњем би трпели сами чланови правног лица.

Литература

Arnardóttir, O. M. (2012). "Non-discrimination Under Article 14 ECHR: the Burden of Proof", *Scandinavian Studies in Law*, 2012, Vol. 51. p. 13–39. Retrieved 4 June 2017 from http://www.socwork.gu.se/digitalAssets/1446/1446967_arnard-ttir---burden-of-proof---ssl-vol.-51--p.-13-39.pdf.

---

52 Видети: „Однос грађана и грађанки према дискриминацији у Србији“, 2016. Retrieved 5. June 2017 from <http://ravnopravnost.gov.rs /izvestaj-o-istravanju-javnog-mnjenja>.

53 У случају дискриминације правног лица засноване на личном својству његовог члана, једина чињеница коју додатно треба доказати, уколико је међу странама спорна, јесте да је носилац личног својства члан правног лица.

Бекер, К. (2012). „Случајеви дискриминације“, у: *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија.

Van Kempen, Hein P. (2010). „Human Rights and Criminal Justice Applied to Legal Persons. Protection and Liability of Private and Public Juristic Entities under the ICCPR, ECHR, ACHR and AfChHPR“, *Electronic journal of comparative law*, vol. 14.3 December 2010. Retrieved 4 June 2017 from <https://www.ejcl.org/143/art143-20.pdf>

Весић-Антић, А. (2012). „Дискриминација као друштвена појава“, у: *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија.

Јовановић, М. (2008). „Постоје ли колективна права?“ (I део), *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1.

Крстић, И., Маринковић, Т. (2016). *Европско право људских права*, Београд, Савет Европе, Канцеларија у Београду.

Ковачевић–Куштримовић, Р., Лазић, М. (2008). *Увод у грађанско право*, Ниш, Пунта.

Маринковић, Т. (2012). „Правна и суштинска једнакост – концептуална разграничења“, у: *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија.

“Однос грађана и грађанки према дискриминацији у Србији“, (2016) Београд, Повереник за заштиту равноправности, Институт за људска права „Лудвиг Болцман“. Retrieved 5. June 2017 from <http://ravnopravnost.gov.rs /izvestaj-o-istrazivanju-javnog-mnjenja>.

Миладиновић, Д. (2016). „Кривичноправна заштита од дискриминације, Прекршајноправна заштита од дискриминације“, у: *Антидискриминационо право, прописи, пракса и стварност* “ (Невена Петрушић ур.), Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.

Nadaždin-Defterdarević, M. (2011). „Individualna i kolektivna ljudska prava – kontroverze jedne podjele“, *Zbornik radova*, Istočno Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Пауновић, М., Кривокапић, Б., Крстић, И. (2007). *Основи међународних људских права*, Београд, Мегатренд универзитет.

Павловић, С. (2012). „Облици дискриминације“, у: *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија.

Петровић, В. (2012). „Надзор над испуњавањем обавеза из међународних уговора у погледу превенције и заштите од дискриминације“, у: *Судска грађанскоправна заштита од дискриминације*, (Невена Петрушић ур.), Београд, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија.

Петрушић, Н., Крстић, И., Маринковић, Т. (2016). *Коментар Закона о забрани дискриминације*, Гласник, Београд.

Попов, Д. (1997). *Грађанско право, Општи део*, Нови Сад, Академска издавачка кућа.

Лукић, Р. (1981). *Политичке странке*, Београд, Научна књига.

Раичевић, Н. (2017). „Универзални међународни антидискриминациони стандарди и надзор над њиховим поштовањем“, у: *Антидискриминационо право, прописи, пракса и стварност*, (Невена Петрушић ур.), Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.

Симовић, Д. (2012). „Уставна жалба – теоријскоправни оквир“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1 (LX).

Станковић, О., Водинелић, В. (1996). *Увод у грађанско право*, Београд, Номос.

Stanivuković, M. (2003). „Тачке vezivanja за komercijalna pravna lica u међународном privatном праву“, *Pravni život*, br. 12.

Стојановић, Д. (2016). *Уставно правосуђе – уставно процесно право*, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.

Тасић, А. (2016). *Поступак у парницама за заштиту од дискриминације*, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.

Fleck H.G. (ur.), (2001). *Prava manjina. Deklaracija liberalnih demokratskih načela o etnokulturnim i nacionalnim manjinama i starosjediocima*, Zagreb 2001.

Honeyball, S. (2007). *Discrimination by association*, Retrieved 1. June 2017 from <http://webjcli.ncl.c.uk/2007/issue4/honeyball4.html>

Nevena Petrušić, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Kosana Beker

DISCRIMINATION OF LEGAL ENTITIES: PHENOMENOLOGICAL CHARACTERISTICS AND LEGAL PROTECTION

Summary

Their social nature encourages people to associate and jointly achieve the goals that they would not be able to achieve individually. Legal entities are created as one of the legal modalities of that association, as separate entities that have their own legal personality independent of the subjectivity of their members. Legal entities are holders of some human rights, depending on the nature of the right, including the right to non-discrimination. All mechanisms envisaged for legal protection against discrimination in the national legislation are available to legal persons. On the other hand, the situation is quite different in terms of access to international forums competent to deal with cases of discrimination. Legal entities do not have access to some international forums, while they may have access to others under the same conditions prescribed for natural persons.

Legal entities may be exposed to various forms of direct and indirect discrimination both in the private and in the public sphere of social relations. Phenomenological characteristics of discrimination against legal persons are not substantially different from discrimination against individuals. There are no significant differences regarding the application of discrimination test in cases of discrimination of legal entities as compared to the use of this test in cases involving discrimination of natural persons or groups of persons. Legal entities may be discriminated against on the basis of characteristics of their legal personality, such as those which are objective elements of the legal entity and part of its legal identity. Discrimination of legal entities may be based on personal characteristics of its members (i.e. people who make a personal essence of a legal entity) because their characteristics can be "transferred" to the legal entity and become part of its identity. Legal entities should also be protected from this special form of transferred (associative) discrimination.

Keywords: *human rights, legal entities, discrimination, legal protection against discrimination, personal characteristics.*